

Зорочкіна Т. С. Подготовка учителей начальной школы в развитых странах Европейского Союза

В статье рассматривается подготовка учителей начальной школы в развитых странах Европейского союза. Охарактеризован модели подготовки учителей начальной школы в развитых странах Европейского Союза. Для большинства стран анализируются характерна многоступенчатая модель педагогического образования, сформировавшаяся в процессе образовательных реформ. Раскрыты особенности странах Европейского союза в подготовке учителей начальной школы. Показана организационная структура системы подготовки учителя. Изучение развития образования в развитых странах Европейского союза направлено на такие концепты развития современного образования как гуманизация и демократизация, национальные и глобальные тенденции образовательных изменений.

Ключевые слова: подготовка учителей, страны Европейского союза, образование, особенности, организационная структура.

Zorochkina T. Primary school teachers training in the developed countries of the European Union

The article deals with the primary school teachers training in the developed countries of the European Union. The models of preparation of primary school teachers in the developed countries of the European Union are described. For most countries, the characteristic multi-stage model of pedagogical education, which was formed in the process of educational reforms. The features of the countries of the European Union in primary school teachers training are revealed. The organizational structure of the teacher training system is shown. The study of the development of education in the developed countries of the European Union is aimed at such concepts of developing modern education as humanization and democratization, national and global trends in educational change.

Key words: teacher training, countries of the European Union, education, peculiarities, organizational structure.

Стаття надійшла до редколегії 12.05.2018

УДК 378.14+373.31

Ірина КАЗАНЖИ

*доктор філософії в галузі освіти, доцент,
доцент кафедри початкової освіти Миколаївського національного університету
імені В. О. Сухомлинського, м. Миколаїв, Україна
e-mail: kazanzhy.bogdana@gmail.com*

**ВИКОРИСТАННЯ ПЕДАГОГІКИ ПАРТНЕРСТВА У ПІДГОТОВЦІ
МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДЛЯ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ**

Стаття присвячена актуальній проблемі реформування освіти в Україні, зроблено спробу систематизувати шляхи підготовки майбутніх фахівців початкової школи до побудови індивідуальної освітньої траєкторії дитини засобами педагогіки партнерства. Запропоновано поради майбутньому вчителю Нової української школи щодо встановлення партнерських стосунків „учитель-батьки-учні” у визначенні персонального шляху у набутті освіти дитиною.

Ключові слова: індивідуальна освітня траєкторія, педагогіка партнерства, партнерські стосунки, світогляд дитини, самореалізація, освітній процес.

Відповідно до змісту концепції „Нової української школи” метою повної середньої освіти є виховання, розвиток і соціалізація цілісної особистості, що займатиме активну громадську позицію, що здатна буде до критичного мислення та діяти згідно із морально-етичними принципами, що зможе змінювати навколишній світ та працюватиме на благо своєї держави [3]. У зв'язку з цим основна увага зосереджується на створенні сприятливої обстановки для кожної дитини, її вихованні як вільної, повноцінної особистості, за рахунок формування між учителем, учнями та батьками партнерських відносин.

Особливе місце у підготовці майбутніх фахівців початкової школи науковці відводили педагогіці партнерства, яка стала актуальною в період реформування сучасної освіти. Дослідженням цього напрямку в педагогіці займалися такі відомі педагоги ХХ століття, як А. С. Макаренко, В. О. Сухомлинський, Ш. А. Амонашвілі, В. А. Караковський, С. М. Лисенкові, В. Ф. Шаталов та інші.

Проблему визначення персонального шляху кожного учня в освіті у тісній співпраці з учнем та його батьками досліджують сучасні педагоги вищої школи, психологи та вчителі (О. Вишневський, Б. Вульффов, К. І. Грабовська, Ю. В. Демчик,

І. Є. Каньковський, Т. С. Кравчинська, А. Підмазко, А. А. Пуліна, Н. В. Тарапака, Д. М. Фабіанський, Л. Л. Хоружа, А. В. Хуторський, Г. С. Юзбашева).

Аналіз психолого-педагогічних досліджень з питань підготовки майбутніх учителів до побудови освітньої траєкторії дитини засобами педагогіки партнерства дав змогу дійти висновку, що напрацьовані матеріали потребують подальшого осмислення й аналізу. Більшість дослідників, виділяючи одну якусь частину чи певний напрямок, роблять саме цей аспект головним, тоді як насправді вони є сторонами єдиного складного педагогічного процесу, інші дослідники, намагаючись створити систему, здійснюють комплексний підхід до проблеми, не враховуючи важливих деталей.

В умовах реформування сучасної системи освіти до майбутнього вчителя висуваються більш широкі вимоги. Необхідно привести в систему досвід по використанню педагогіки партнерства у побудові індивідуальної освітньої траєкторії молодшого школяра, запропонувати вчителю Нової української школи методичні рекомендації щодо встановлення партнерських стосунків „учитель-батьки-учні” у визначенні персонального шляху у набутті освіти дитиною.

Метою статті є аналіз теоретичних положень щодо побудови освітньої траєкторії дитини, приведення в систему досвіду організації партнерських стосунків „учитель-учні-батьки”, окреслення шляхів підготовки майбутніх учителів початкової школи до побудови індивідуальної освітньої траєкторії дитини.

Мета Нової української школи полягає у вихованні, всебічному розвитку і соціалізації особистості, що здатна до життя у суспільстві та цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення та навчання протягом всього життя, що здатна буде до критичного мислення та діятиме згідно із морально-етичними принципами, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, трудової діяльності та громадської активності [3].

Для досягнення поставленої мети необхідно змінити підходи до виховання і навчання дитини. Перш за все нові умови життя передбачають таке виховання, яке б забезпечило формування особистісних якостей та характеру дитини не під впливом страху чи примусу, а на основі власного світогляду, особистої волі та розуму, власної віри. А це можливо тільки в тому випадку, коли її виховання від самого початку буде відбуватися в умовах свободи як в школі, так і в сім'ї. Світогляд дитини закладається саме так. У школі формується особистість, її громадянська позиція та моральні якості.

Тому так важливо досягти балансу між цими двома соціальними групами. Отже, зрозуміло, що в умовах вільного життя потрібна нова методика виховання, якою стала так звана «педагогіка співробітництва», тобто педагогіка партнерства.

Відповідно до концепції Нової української школи освітні заклади України повинні працювати на засадах «педагогіки партнерства». Термін «партнерство» в більшості випадків розуміють як:

- систему взаємовідносин, що відбуваються у процесі певної спільної діяльності;
- спосіб взаємодії, організований на принципах рівності і добровільності всіх сторін;
- організована форма спільної діяльності, що передбачає об'єднання осіб на відповідних умовах розподілу праці та активної участі в її реалізації;
- спосіб взаємовідносин, за яких зберігаються права всіх учасників спільної справи, чітко узгоджуються дії усіх сторін.

В Українському педагогічному словнику Гончаренка С. У. подано таке визначення даного терміну: «педагогіка співробітництва – це напрям педагогічного мислення і практичної діяльності, спрямований на демократизацію й гуманізацію педагогічного процесу» [6].

У процесі реалізації цього напрямку педагогіки спільна діяльність учителя і учнів повинна ґрунтуватися на взаєморозумінні та гуманізмі, на єдності їх інтересів та прагнень. Учителю має стати другом, сім'я – залучатися до побудови освітньої траєкторії дитини. Педагогіка партнерства означає такий спосіб співпраці між педагогом і дитиною, який не залишає поза увагою різницю в їхньому життєвому досвіді, знаннях та вміннях, але при цьому передбачає безумовну рівність у праві на повагу, доброзичливе ставлення та взаємну вимогливість. Крім того партнерські стосунки між усіма учасниками навчально-виховного процесу повинні будуватися на засадах толерантності.

До основних принципів педагогіки співробітництва належать:

- 1) повага до особистості;
- 2) доброзичливість та позитивне ставлення;
- 3) довіра у стосунках;
- 4) діалог – взаємодія – взаємоповага;
- 5) принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання всіх домовленостей);
- 6) розподілене лідерство [3].

Дослідження останніх років доводять, що створення партнерських стосунків між учасниками освітнього процесу вимагають перш за все виключення авторитаризму та будь-яких проявів

влади вчителя над учнями. Педагог разом із учнями та батьківським колективом повинні разом іти до спільної мети. При цьому у такій формі взаємовідносин ніхто із учасників не повинен панувати над іншими, а авторитет учителя повинен будуватися виключно на переконанні учнів у чеснотах та компетентності свого наставника.

Головними аспектами даного напрямку є:

- а) в підґрунті педагогіки партнерства знаходяться спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем та батьками;
- б) учні, батьки і вчителі об'єднуються спільними цілями і стають добровільними та зацікавленими учасниками, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за результат;
- в) школа повинна ініціювати нове, ґрунтовне залучення сім'ї у побудові освітньої траєкторії дитини;
- г) діалог та багатостороннє спілкування між батьками, учнями та вчителями замінить одностороннє авторитарне спілкування між учнями та вчителем.

Нова українська школа буде працювати на засадах особистісно-орієнтованої моделі освіти. У рамках даної моделі вчителі будуть максимально враховувати права кожної дитини, її здібності, інтереси та потреби, таким чином реалізуючи на практиці принцип дитиноцентризму [3].

Сучасні наукові дослідження підтверджують, що результати навчання значно покращуються під час роботи за індивідуальними планами, окремими навчальними траєкторіями, у процесі індивідуальних дослідницьких проектів молодших школярів.

Проектування сьогодні розглядається як важлива складова педагогічної діяльності тому, що саме за рахунок врахування психолого-педагогічних аспектів проектування вдається створити соціально-педагогічне середовище, в якому буде розкрито особистісний розвиток кожного учасника, будуть створені умови для творчої активності всіх членів колективу та їх індивідуального саморозвитку [1].

У сучасній педагогіці активно використовуються два терміни – «індивідуальна освітня траєкторія» та «індивідуальний освітній маршрут». Ці категорії розглядаються як конкретне і загальне, тобто індивідуальна освітня траєкторія набуває конкретизації в освітньому маршруті.

Індивідуальний освітній маршрут являє собою персональну програму формування молодшим школярем певної компетентності, що відповідатиме його віку та здібностям, інтересам, мотивації тощо.

Багато педагогів визначає індивідуальну освітню траєкторію як цілеспрямовану освітню

програму, що забезпечує учню позиції суб'єкту вибору, інші – вважають, що це набір конкретних дидактичних і методичних засобів, що забезпечують розвиток учня, який ґрунтується на його індивідуальних та вікових особливостях [2].

На думку Тарапаки Н. В., індивідуальна освітня траєкторія – це персональний шлях реалізації особистісного потенціалу кожного учня в освіті. У тісній співпраці з учнем та його батьками кваліфікований вчитель повинен визначити основні здібності, нахили, таланти дитини. І лише з урахуванням побажань школяра, скласти особливий індивідуальний план дитини [5].

Індивідуальна освітня траєкторія реалізується через складання індивідуальної освітньої програми, яка є її технологічним забезпеченням, а технологія проектування ІОТ виступає її засобом втілення. Структура програми досить складна і має такі компоненти:

- цільовий (передбачає постановку цілей і провідних напрямків в області одержання освіти);
- змістовий (передбачає реалізацію у рамках конкретної освітньої програми змісту освіти);
- технологічний (технології, методи, методики, що використовуються у процесі);
- діагностичний (система діагностичного супроводу);
- організаційно-педагогічний;
- результативний (опис очікуваних від реалізації результатів).

Суб'єктами проектування виступають учень і вчитель. При чому образ учителя – збірний, тому що учень виступає в таких парах: учень – класний керівник, учень – учитель-предметник, учень – психолог [5].

У загальному вигляді індивідуальна освітня траєкторія має такі структурні компоненти: мета і завдання навчання, навчальний план, спецкурси, факультативи, індивідуальні консультації, вибір додаткових освітніх ресурсів, що надаються установами освіти конкретного міста, форми і методи вивчення начального матеріалу, творчі, дослідницькі роботи, проекти, освітні результати, форми перевірки.

У процесі розробки індивідуальної освітньої траєкторії особливе місце відводиться батькам, які зможуть вносити певні корективи після попереднього обговорення ІОТ дитини. Під час обговорення індивідуальної освітньої траєкторії батькам надається можливість консультуватися з класним керівником, шкільним психологом та адміністрацією навчального закладу. Саме тому формуванню стосунків співпраці та взаємодопомоги між школою та сім'єю приділяється так багато уваги.

Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу з даної теми та дослідивши сучасні підходи до організації навчально-виховного процесу, ми з'ясували, що існує кілька практичних кроків до встановлення системи педагогічного супроводу руху учнів за індивідуальними освітніми траєкторіями:

- введення в систему освіти посади вихователя-наставника (тьютора) та організація роботи їх методичних об'єднань ;
- створення належних умов для надання можливості брати участь у різноманітних проєктах, літніх програмах та програмах партнерства з іншими закладами освіти;
- цілеспрямована підготовка майбутніх учителів у вищому навчальному закладі до означеного виду педагогічної діяльності.

Індивідуальна освітня траєкторія – це персональний шлях реалізації особистісного потенціалу кожного студента в освіті. Під особистісним потенціалом студента тут розуміється сукупність його здібностей: пізнавальних, творчих, комунікативних. Процес виявлення, реалізації і розвитку цих здібностей студентів відбувається в ході освітнього руху студентів по індивідуальних траєкторіях. Будь-який студент здатний знайти, створити або запропонувати свій варіант рішення будь-якої задачі, що відноситься до власного навчання. Студент зможе просуватися по індивідуальній траєкторії у тому випадку, якщо йому будуть представлені наступні можливості: вибирати оптимальні форми і темпи навчання; застосовувати ті способи навчання, які найбільш відповідають його індивідуальним особливостям; рефлексивно усвідомлювати отримані результати, здійснювати оцінку і коригування своєї діяльності [4].

Траєкторія – слід від руху. Програма – її план. При складанні індивідуальної освітньої траєкторії:

- викладач створює студентів можливість для вибору, виступаючи, як консультант і радник. На занятті викладач враховує індивідуальні інтереси студентів; особливості навчальної діяльності; види навча-

льного заняття, яким віддаються переваги; способи роботи з навчальним матеріалом; особливості засвоєння навчального матеріалу; види навчальної діяльності;

- для студента при складанні індивідуальної траєкторії найважливіше – оцінити свої можливості, здібності, перспективи, інтереси, зусилля, які він припускає прикласти для вивчення того або іншого матеріалу або щоб добитися запланованого результату.

Результати руху по освітній траєкторії можна перевіряти, орієнтуючись на створений студентами продукт; отримані знання, які реалізуються в уміннях оперувати ними в стандартній або творчій ситуації, відмічаючи формування різного виду умінь – розумових, комунікативних, пізнавальних і так далі. Крім того, потрібний постійний зворотний зв'язок, що дозволяє не лише коригувати рух студента по траєкторіях (а іноді і саму траєкторію), але і оцінювати його просування.

Сам студент вибирає або разом з викладачем обмірковує способи, види діяльності, форми контролю, тобто програмує свою освітню діяльність.

В результаті індивідуального освітнього руху кожен студент пропонує ідеї, розробляє моделі, конструє моделі у зв'язку з матеріалом, що вивчається. Цього вимагає принцип продуктивності навчання – провідний принцип особистісно зорієнтованого навчання.

Побудова індивідуальної освітньої траєкторії у навчальній діяльності майбутніх учителів засобами педагогіки співробітництва – це суттєвий внесок у підготовку сучасного вмотивованого фахівця Нової української школи. Цей напрямок науково-дослідницької діяльності взаємозбагачує викладача вищої педагогічної школи та її випускників, розкриває перспективи для формування майстрів педагогічної справи.

Подальшого дослідження потребує кваліфікована підготовка майбутніх фахівців початкової школи до побудови освітньої траєкторії дитини засобами педагогіки партнерства.

Список використаних джерел

1. Демчик Ю. В. Індивідуальна освітня траєкторія як фактор професійного самовизначення обдарованих учнів / Ю. В. Демчук // http://ndcsoippro.at.ua/_fr/0/Demchuk.pdf.
2. Каньковський І. Є. Індивідуальні освітні траєкторії як необхідність сучасного процесу професійної підготовки фахівця / І. Є. Каньковський // Професійна освіта: проблеми і перспективи. – 2013. – Вип.4. – С.62-65.
3. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>. – 40 с.
4. Коростіянець Т. П. Індивідуальна освітня траєкторія – освітня програма студента / Т. П. Коростіянець // Збірник наукових праць. Сум. ДПУ ім. А. С. Макаренка, 2013. – С. 52 – 61.
5. Тарапака Н. В. Взаємодія вчителя й учня в навчально-виховному процесі // Управління школою. – 2010. – №16. – С. 4-8.
6. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 375 с.

References

1. Demchyk, Yu. V. *Indyvidualna osvritnia traiektoriia yak factor profesiinoho samovyznachennia obdarovanykh uchniv* [Individual educational trajectory as a factor of gifted students professional self-determination]. Kyiv, Ukraine. Retrieved from: http://ndcsoippo.at.ua/_fr/0/Demchuk.pdf.
2. Kankovskyi, I. Ye. (2013). *Indyvidualni osvritni traiektorii yak neokhidnist suchasnoho procesu profesiinoi pidhotovky fakhivcia* [Individual educational trajectories as a necessity for modern process of an expert professional preparation]. Kyiv, Ukraine (pp. 62-65).
3. *Koncepcia "Nova shkola. Prostir osvritnikh mozhlyvosti"* [Conception "New School. The space of educational opportunities"] (2016). Retrieved from: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/>.
4. Korostiiianec, T. P. (2013). *Indyvidualna osvritnia traiektoriia – osvritnia prohrama studenta* [Individual educational trajectory as an educational student's program]. Kyiv, Ukraine (pp. 52-61).
5. Tarapaka, N. V. (2010). *Vzaiemodii vchutelia yi uchnia v navchalno-vykhovnomu procesi* [A teacher and a student interaction in the educational process]. Kyiv, Ukraine (pp. 4-8).
6. Honcharenko S. U. (1997). *Ukrainskii pedahohichnyi slovnyk* [Ukrainian pedagogical dictionary]. Kyiv, Ukraine: Lybid (375 p.).

Казанжи И. В. Использование педагогической партнерства в подготовке будущих специалистов для новой украинской школы

Статья посвящена актуальной проблеме реформирования образования в Украине, сделана попытка систематизировать пути подготовки будущих специалистов начальной школы к построению индивидуальной образовательной траектории ребенка средствами педагогической партнерства. Предложены советы будущему учителю Новой украинской школы касательно установления партнерских отношений «учитель – родители – ученики» в определении персонального пути в получении образования ребёнком.

Ключевые слова: индивидуальная образовательная траектория, педагогика партнерства, партнерские отношения, кругозор ребенка, самореализация, образовательный процесс.

Kazanzy I. Use of partnership pedagogy in training future specialists for a new Ukrainian school

The article is devoted to the actual problem of education reformation in Ukraine, the attempt to systematize the ways of primary school future specialists' preparation for building of a child individual educational trajectory by means of partnership pedagogy is made. Pieces of advice for New Ukrainian School future teachers as for establishment of partner's relationship "teacher – parents – pupils" in the determination of the professional way in a child's getting education are suggested.

Two notions are actively used in the modern pedagogy. They are "individual educational trajectory" and "individual educational route". These categories are examined as concrete and general. It means that educational trajectory becomes concretized in the educational route. It is a personal program of primary pupil's formation of a definite competence that corresponds to his/her age, skills, interests, motivation, etc.

In general individual educational trajectory has such structural components as the aim and tasks of studying, an academic plan, special courses, electives, individual consultations, choice of additional educational resources that are given by educational institutions of a definite city, forms and methods of the material learning, creative and research works, projects, educational results and forms of examination. It is important to mention that qualified preparation of future primary school experts to the building of a child's educational trajectory by means of partnership pedagogy needs further exploration.

Key words: individual educational trajectory, partnership pedagogy, partner's relationship, child's outlook, self-realization, educational process.

Стаття надійшла до редколегії 15.05.2018